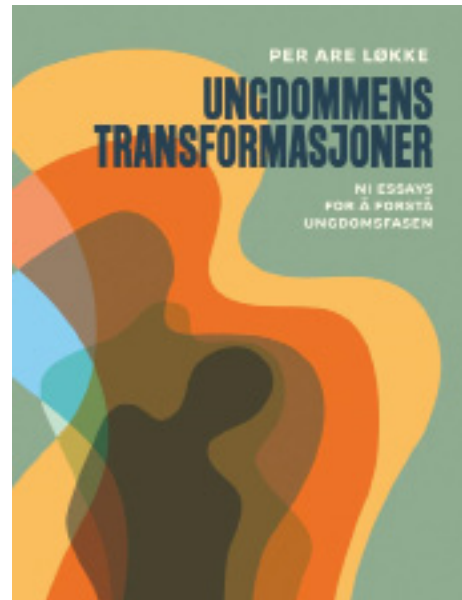

Bokanmeldelse
Bokanmälan

Håkon Kagnes
Elverum

Ungdommens transformasjoner

Ni essays for å forstå ungdomsfasen av Per Are Løkke

Per Are Løkke har skrevet ni essay om ungdomstiden. De kan leses frittstående, og er her utgitt i bokformat under tittelen «Ungdommens transformasjoner». Han viser her til Bions begrep; at alle nye erfaringer bærer i seg et transformerende potensial, på godt og vondt. Denne nye erfaringen legger nemlig til rette for utvikling, men ikke uten en følelse av at det vil være en smertefull forandring. Denne opplevelsen kaller Bion for «catastrophic change». Vi kan snu oss vekk fra ubehaget og dermed unngå utvikling; gå kjente stier i vante landskap. Men som Løkke gjør glimrende i disse essayene, er å understreke at om vi skal utvikle oss, så kan vi ikke gå omvei rundt katastrofeområdene våre.

Ungdommen står utviklingsmessig i en særegen posisjon; det er den tiden i livet som består av de sterkeste erfaringer og lunefulle psykiske landskap. Løkke har arbeidet med ungdom i snart 30 år, og

skriver at boken er utgitt som et innlegg i debatten om hvordan både kulturen, mediene, forskningen og psykologien beskriver og forstår denne viktige perioden i livet. Han frykter at tendensen til å forenkle og sykeliggjøre ungdommens utforskning av disse katastrofeområdene ikke gir nok støtte til at de skal kunne finne seg selv. I verste fall sykeliggjør vi en naturlig livsfase, og ubehaget som naturlig må følge den.

Bokens oppbygging og kapitler

Det første essayet heter «Moderniteten og de nye autoritetene», hvor det greies ut om hvordan dagens ungdommer møter andre autoriteter og ideer enn hva tidligere generasjoner gjorde. De nye autoritetene er mer usynlige og uangripelige enn tidligere. Den relasjonelle vendingen har bidratt til

at ungdom har fått et nytt språk, som foreldrene ikke fikk, eksempelvis åpenhet om følelser og seksualitet. Foreldrene følger ungdommen tettere enn noen gang, som på mange måter er godt, men som også byr på nye utfordringer, f.eks. gjør dette det vanskeligere å opponere, individuere og få signaler om at det er mye en må lære seg å tåle av erfaringer. Psykiatrien har flyttet inn i ungdomsfamilien, som et vedtatt språk tilgjengelig med konkrete svar på kompliserte prosesser og ubehaget deri. Ungdom lever i dobbelt budskap: du kan gjøre og bli hva du vil, samtidig er verden skremmende og vanskelig. De må holde seg på hamsterhjulet for å kunne holde tritt, for nåde den som faller av. Livet kjøres hastig og fylt av inntrykk, men tiden det tar å fordøye dette blir ikke prioritert, i frykt for å ikke henge med. «Psyken er det rommet hvor verden slippes inn, bearbeides og omformes til personlige uttrykk, og et for høyt tempo kan få store konsekvenser for psykens utvikling», skriver Løkke. Mulighetene for transformasjonene blir satt på vent.

Det andre essayet heter «Skolen og fremveksten av en hardere virkelighet», og der skriver han om hvordan skolens økende fokus på resultater, på bekostning av dannelse, skaper nye forestillinger om hva utvikling er. Tidligere var man bekymret for unge som utviklet seg for raskt, mens i dag er alle redd for å bli hengende etter. Han skriver om bakgrunnen for forskningen og kartleggingen av ungdom, i utgangspunktet for å hjelpe, men som også signaliserer noe hjelpesløst. Han referer mye til blant annet Lesko som påstår at den tidligere romsligheten og romatiseringen av ungdom er over, og at de i dag blir presentert med en mye hardere virkelighet. De som faller ut blir forstått ut ifra individualpsykologiske/psykiatriske briller, og ikke ut ifra klasse, økonomi, skolesystem. «Skoleflinkhet er blitt viktigere enn menneskedannelsen», skriver Løkke. Han argumenterer for at den økte psykiatiseringen kan trekke fokuset bort fra hvordan skolesystemet er med på å forårsake problemene. «Når ungdom forteller meg om en usannsynlig mengde lekser, prøver og fremleggelsler, oppfatter jeg deres stressreaksjoner som en sunn reaksjon på et usunt system», skriver han. Angsten for å falle ut er igjen fremtredende, og fortellingene og statistikken blir en stor del av deres tolkningsverktøy og selvforståelse.

Det tredje essayet heter «Psykologi som ideologi», hvor han skriver om hvordan psykologien har blitt stadig mer dominerende i samtidens definisjoner av mennesket, samtidig som at moderne psykologi ser ut til å bevege seg vekk fra den åpne og kompliserte forståelsen av mennesket. Den moderne psykologien fremstår som desymbolisert, med en hang til å like enkle løsninger på sammensatte problemer.

Det fjerde essayet heter «Familiens støpeformer». Dette tar utgangspunkt i forandringene i familiemønstrene, og kretser rundt begrepet «kjærlighetsfamilien», og hvordan den både fremmer og hemmer ungdommens transformasjoner. Her handler det mye om hvordan voksne står i en forvirret rolleavklaring, mellom kjærlighet og grenser. Dette fører til usikre rammer som ungdommen må forholde seg til i søken etter seg selv. De ulike doble budskapene de lever i beskrives godt, eksempelvis splittelsen mellom «du klarer alt» og «du klarer ikke noe». Et kjent scenario fra min egen kliniske erfaring beskrives av Løkke slik: «Et av problemene i dag er at ungdommen ikke lenger føler friheten til å oppfatte foreldrene som historisk konstruerte rollefigurer. De lever i en tid hvor det er vanskelig å skape symbolsk distanse og gjøre opprør mot sine foreldre uten å lammes av «dårlig samvittighet».

Det femte essayet heter «Slekt skal følge slekters gang». Der tematiseres hvordan familiers traumer og erfaringer kan overføres fra generasjon til generasjon, og da med særlig fokus på hvordan dette inngår i ungdomstidens prosesser. Ingen blir seg selv av seg selv, og en ungdom kan ikke annet enn å bruke sin relasjonelle ramme til å forstå seg selv. Samtidig er dette bare en halvsannhet, siden det er stadig forbedringer for hver generasjon. Essayet vandrer mellom disse punktene.

Det sjette og syvende essayet er viet til hvert kjønn: «Den unge jenta» og «Den unge gutten». Begge tematiserer de ulike historiene vi får presentert i dag, om forskjellene knyttet til kjønnenes uttrykk. Om jenter kretser teksten rundt psykiatisering, likestillingens seiere og grøftekanter. Begrepet «relasjonell individualisme» er et av de mest interessante begrepene som benyttes. Her er det mange aktuelle paradokser og gode beskrivelser av de indre konfliktene vi kan forstå at jentene må

forholde seg til i dag. Essayet om gutter tar utgangspunkt i det forenklete bildet av den unge guttens problemer: skolefravall, arbeidsledighet, lærevansker og utenforskap. Det trekkes lange linjer tilbake til den klassiske maskulinitetsdannelsen, historisk tidlig individualisering, og endringene som følge av feminisme og likestilling, hvilke historier som dagens gutter skal forstå seg selv med. Essayet greier ut om polariseringen mellom demoniserende kulturfortellinger og romantisert moderne maskulinitet. Dette er et av de mest lærerike essayene i boken, spekket med referanser fra mange fagfelt. Disse to tekstene om gutter og jenter anser jeg som bokens dirrende kjerne, og som jeg kommer til å bruke aktivt i mitt eget kliniske arbeid.

I de siste to essayene tydeliggjør Løkke sine faglige røtter. Dette er den psykoanalytiske tenkningen, som setter subjektiviteten i sentrum, og så de andre fagretningene som omhandler subjektets mange kontekster – historie, sosiologi, filosofi, kjønnsteori og litteratur. «Individets andre fødsel» handler om hvordan ungdommen formes i denne konteksten, både som mottakere og bidragsytere. Individets andre fødsel handler om hvordan en familie ikke kan romme hele barnet, og at i ungdomstiden så dukker det fortrenge opp igjen og skaker både ungdommen og familien – en «catastrophic change». Symptomene som dukker opp i kjølvannet av dette kan anses som samtaleåpnere for denne potente og utfordrende omveltningen, ikke sykdom i seg selv. Det siste essayet, «Lyttekuren», tar med seg de foregående tekstene inn i det terapeutiske rommet, hvor det drøftes hvordan vi kan tilnærme oss ungdommens transformasjoner uten å havne i psykiatriseringens og standardiseringens fastlåste historier. «Å lytte med hele seg er viktigere enn å gi svar og oppskrifter, men det finnes ingen oppskrifter på hvordan man skal lytte», skriver Løkke, i et oppgjør mot «objektiveringsmanien» og teknokratiseringen av terapeutrollen. Å hjelpe ungdom handler om å stole på at de kan finne ut av seg selv når vi lytter åpent, og henviser til Adam Phillips forslag om å omtale psykoterapi som en lyttekur fremfor en snakkekur. Utfordringen er å forholde seg lyttende og tenkende, og der har vi oss selv og våre flerfaglige knagger til hjelp. Dette kloke essayet er spekket med gode referanser og sitatvennlige setninger, og jeg vil gjerne avslut-

te med ett av de jeg selv har benyttet i veiledning: «Terapeuten kan kunsten å gå seg vill og løse problemer som det ikke finnes generelle oppskrifter på». Jeg håper det er flere enn de som allerede vet dette, som leser denne boken.

Avslutning

Løkke har lang klinisk erfaring, litterær oversikt og en språkføring som er til ettertanke og inspirasjon. Alle essayene er spekket med sitatvennlige setninger og konseptuelle knagger for mine egne personlige og profesjonelle erfaringer. Jeg føler meg faktisk litt oppviglet etter å ha lest boken, at jeg har den med meg ut i mine egne katastrofeområder. Kanskje det er derfor dette ble en page-turner for meg, at jeg opplevde at han satte ord på mye av det jeg selv kjenner som et ubehag i både kulturen og klinikken. Det er flere setninger som har dukket hjelpsomt opp igjen i meg i timer med egne pasienter. I det siste essayet hvor han skriver mer om hvordan han selv tilnærmer seg ungdommen som pasient, beskriver han at han møter dem langs tre forskjellige akser, den subjektive og kreative, metode og generell kunnskap og til slutt hans egne livshistorie. Essayene gjennom hele boken er preget av dette. Alle blir innledet og rammet inn av hans egne erfaringer i ungdomstiden, knyttet til essayenes tema. Dette gir også et naturlig utgangspunkt for å reflektere over utviklingen over tid, i både kultur og fag. Han faller ikke i fellen i å bli hverken for nostalgisk/romantisk eller dommedagsprofet, men holder polemisk refleksjon høyt. Hans kritiske tenkning, den faglige og idealistiske brodden holder essayene skjerpet og aktuelle. Disse broddene vekker et engasjement i meg som jeg ellers har savnet i norsk faglitteratur, særlig innenfor det psykodynamiske fagfeltet. Han har en evne til å syntetisere personlige, litterære og kliniske erfaringer i en aktuell fremstilling som gjør at essayene blir værende med meg lenge. Dette er på samme måte som jeg opplever å lese mange andre psykoanalytiske essayister, som Adam Phillips og Christopher Bollas. Jeg tenker derfor ofte at essayet som sjanger passer utmerket til psykoanalytisk refleksjon, i sitt åpnende og utforskende formål. Det pas-

ser særdeles godt til å tematiserer ungdommens transformasjoner, hvor forfatteren her demonstrerer i både form og innhold den holdningen han mener vi bør møte dem med. Å lese slike essay blir på mange måter en emosjonell erfaring i seg selv. Gyldendal har de siste årene gitt ut overraskende mange fagbøker innenfor det psykoanalytiske fagfeltet, til stor glede. Jeg håper at dette fortsetter, ikke bare lærebøker, men også flere essaysamlinger fra våre kollegaer. Kudos til både Løkke og forlaget for å ville dele dette med oss.